

चन्द्रागिरि नगरपालिका

चन्द्रागिरि नगरपालिका

बलम्बु, काठमाडौं

बागमती प्रदेश

न्यायिक समितिबाट भएको

निर्णय

निर्णय नं. : १४

निवेदक/वादीको नाम, थर, ठेगाना

रामकृष्ण श्रेष्ठको नातिनी, हेमकृष्ण श्रेष्ठको छोरी, काठमाडौं जिल्ला, का.म.न.पा. वडा नं. ११ बस्ने वर्ष ६० की रेणु श्रेष्ठ १

टहल सिंको नाति, जर्गा मगरको छोरा, रौतहट जिल्ला, चन्द्रनिगाहापुर गा.वि.स. वडा नं. १ घर भई हाल का.जि. च.न.पा. वडा नं. १ बस्ने वर्ष ५८ को हिराबहादुर मगर १

विपक्षी/प्रतिवादीको नाम, थर, ठेगाना

गंगाधर उपाध्यायको नाति, चेतप्रसाद उपाध्यायको छोरा, स्याङ्जा जिल्ला, चित्रेभञ्ज्याङ्ग गा.वि.स. वडा नं. ६ घर भई हाल काठमाडौं जिल्ला च.न.पा. वडा नं. १ बस्ने वर्ष ४४ को ऋषिराम उपाध्याय ... १

कागज प्रमाण

क) हिराबहादुर मगरको ज.ध. प्रमाण पूर्जाको फोटोकपी १

ख) र.नं. ४०/१ लिखतको फोटोकपी १

ग) कि.नं. ५६० को मालपोत भूमिकर रसिदको फोटोकपी १

घ) हिराबहादुर मगरको नागरिकता प्रमाणपत्रको फोटोकपी १

ङ) रेणु श्रेष्ठको ज.ध. प्रमाणपूर्जाको फोटोकपी १

च) र.नं. ५९९/१ लिखतको फोटोकपी १

छ) कि.नं. ५७० को मालपोत भूमिकर रसिदको फोटोकपी १

कागज प्रमाण

क) कुमार चापागाईको नामको वारिस थान १

ख) ऋषिराम उपाध्यायको नागरिकताको फोटोकपी १

ग) कुमार चापागाईको नागरिकताको फोटोकपी १

- ज) रेणु श्रेष्ठको नागरिकता प्रमाणपत्रको फोटोकपी १
- झ) प्रशुराम बस्नेतको ज.ध. प्रमाणपूर्जाको फोटोकपी १
- ञ) र.नं. ४५२४/ग लिखतको फोटोकपी १
- ट) रमेश घर्तीको ज.ध.प्रमाणपूर्जाको फोटोकपी १
- ठ) रेखा थापाको ज.ध.प्रमाणपूर्जाको फोटोकपी १
- ड) सिर्जना पोखरेलको ज.ध.प्रमाणपूर्जाको फोटोकपी १
- ढ) जग्गाको फोटो थान ५
- ण) सिट नं. १०२ नक्शाको फोटोकपी .. १

न्यायिक समितिबाट बुझेको साक्षी .....

प्रमाणहरु

- १) माननीय न्यायाधिस श्री तेजबहादुर के.सी. र माननीय न्यायाधिस सुष्मालता माथेमा, ०७५-WO-०११९, उत्प्रेषण/प्रतिषेध गणेशप्रसाद चापागाई वि. भद्रपुर नगरपालिकाको कार्यालय, भगापा समेत नजिर ।

विवादको विषय : मानिस भिकाई आवश्यक छलफल गराई बाटो तथा ढल निकास कायम गराई पाउँ ।

मु नं. : २१

वादीको दावीको संक्षिप्त व्यहोरा :

१. हामी वादिहरुले उपरोक्त विपक्षीहरुसँग विभिन्न मितिमा मा.पो.का. कलंकीको विभिन्न र.नं. को पारित रजिष्ट्रेशन लिखतबाट का.जि. दहचोक गा.वि.स. वडा नं. १च अन्तर्गतका देहायको जग्गाहरु खरिद गरी लिएकोमा सो जग्गाहरु खरिद गरि लिँदाका बखत निज विपक्षीहरुले फिल्डमा हामी वादीहरुलाई दिने जग्गा तथा सो जग्गामा आवत जावत गर्नको लागि बाटो तथा ढल निकास समेत देखिने तथा जग्गा र बाटो छुट्टिने गरी भौतिक पूर्वाधार

पर्खालको संरचना निर्माण गरी जग्गा देहायकोमा बाटोको अन्य कित्ता जग्गाहरु श्रेस्ता पुर्जामा नै दुरुस्त रहेकोमा विपक्षीमध्येका ऋषिराम उपाध्यायको एकाघरको श्रीमती..... को नाममा दर्ता कायम रहेको का.जि. दहचोक गा.वि.स. वडा नं. १च कि.नं. २६१ को क्षेत्रफल ०-१-१-० जग्गासमेत बाटोको रूपमा संरचना निर्माण गरी प्रयोग भएकोमा हामीहरुले उक्त कित्ता जग्गाबाट ढल तथा वर्षातको पानी निकास हुने हुँदा उक्त कित्तालाई समेत श्रेस्ता पुर्जामा नै बाटो कायम गराइदिनुहोस् भनि भन्दा निजहरुले हामी अरुजस्तो होइन, सम्बन्धित निकायबाट अनुमति प्राप्त कम्पनी हो, जग्गा तथा बस्ती विकास कम्पनी नै सञ्चालन गरी बसेका छौं, तपाईंहरुले चिन्ता लिनु पर्दैन, दहचोकको जग्गा नयाँ नापी गर्न टोली आउँदैछ, सोही समय हामी उक्त जग्गासमेतलाई नयाँ नापीमा बाटो कायम गराई दिन्छौं भनि हामीलाई विश्वस्त तुल्याएको हुँदा हामीले समेत निजहरुको उक्त कुरामा विश्वास गरी देहायको विकसित घडेरी जग्गाहरु रजिष्ट्रेशन पारित गरी लिएकोमा हाल हामीहरुमध्ये केहिले आफ्नो नाममा पारित गरी लिएको जग्गामा घर निर्माण कार्य शुरु गरी उपयुक्त बमोजिमको बाटोबाट निर्माण सामाग्री आयत गर्दा स्थानीय नमराज गिरी नाम गरेको व्यक्तिले मेरो जग्गाबाट कसलाई सोधेर गाडी ल्याएको हो, अब आइन्दा मेरो जग्गाबाट गाडी गुडाउने होइन भनि रुखो व्यवहार गरेको हुँदा के रहेछ भनि मालपोत कार्यालय, कलंकीमा गई उक्त कि.नं. २६१ को जग्गाको श्रेस्ता उतार गरी हेर्दा उक्त जग्गा रिता श्रेष्ठ र अनिता गिरी समेत जना-२ को नाममा कायम भएको रहेछ ।

जिल्ला	गा.वि.स.	वडा नं.	कि.नं.	क्षेत्रफल	खरिद गर्दाको	
					र.नं.	मिति
काठमाडौं	दहचोक	१च	५६०	०-३-०-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५६१	०-४-०-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५७०	०-१५-१-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५४३	०-३-०-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५५२	०-३-०-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५५०	०-२-२-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५५७	०-८-०-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५५८	०-३-०-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५४८	०-३-२-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५५६	०-४-०-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५२४	०-३-०-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५३७	०-३-२-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५३३	०-१-२-०		
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५३५			
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५३२			
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५३१			
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५२९			
ऐ.	ऐ.	ऐ.	५५५			

२. यसरी हामीलाई बाटो, पानी तथा ढल निकास हो भनि देखाई सो बाटो पानी तथा ढल निकास प्रयोग गर्नुपर्ने जग्गा सो समयको बजार भाउको पुरै मूल्य लिई विक्री समेत गरिसके पश्चात् हामीलाई धोका दिई बाटोको रुपमा प्रयोग भएको जग्गा नै अन्य व्यक्तिलाई विक्री गरी हाम्रो निकास बन्द गर्ने सम्मको कार्य गरेकोमा निजहरुलाई सम्पर्क गर्दा जे भयो भयो तपाईंहरुलाई विक्री गरेको जग्गामा अर्को तर्फबाट बाटो छोएकै छ, किन विवाद गर्नुपर्छो भन्ने सम्मको जवाफ दिएको, हामीले जग्गा लिँदाका समयमा सो सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्य गर्ने निज विपक्षीहरुका लेखापढी व्यवसायी कर्णबहादुर गलानले समेत निज विपक्षीहरुलाई उक्त कि.नं. २६१ को जग्गा बाटो भनि अन्य जग्गा विक्री गरेको हुँदा बाटो कायम गराइदिनु भन्दा निजलाई समेत धम्की दिएको, तथा हामीहरुले निज विपक्षीहरुसँग खरिद गरी लिएको जग्गामा हाल अन्यत्रतर्फबाट समेत बाटो जोडिएको भए तापनि उक्त कि.नं. २६१ को तर्फको बाटोबाट मात्र ढल तथा वर्षातको पानी निकास हुने अवस्था समेत रहेको हुँदा बाध्य भई यो उजुरी गर्न आएका छौं ।
३. अतः निज विपक्षीहरुले हामीहरुलाई आफ्नो पुरा मूल्य लिई कि.नं. २६१ को बाटो देखाई जग्गा विक्री गरिसके पश्चात् उक्त बाटोको जग्गा अन्य व्यक्तिलाई विक्री गरी हामीलाई नेपालको संविधानले प्रदान गरेको सम्पत्तिको स्वतन्त्रतापूर्वक प्रयोग गर्न पाउने हक, उपभोक्ताको हक समेत हनन गरेको, मुलुकी देवानी संहिता ऐन, २०७४ को दफा २७६ (२) विरुद्धको कार्य गरेकोले निजहरुलाई यस न्यायिक समितिबाट म्याद जारी गरी फिकार्ड आवश्यक छलफल गराई उपरोक्त कि.नं. २६१ को जग्गालाई बाटो नेपाल सरकार कायम गराई न्याय इन्साफ पाउँ भन्ने उजुरी माग दावी रहेको ।

प्रतिवादीको प्रतिदावीको संक्षिप्त व्यहोरा :

- १) उजुरीकर्ता वादीले दावी गरेको दहचोक गा.वि.स. वडा नं. १च का माथि उल्लेखित कित्ता जग्गाहरु मैले विक्री गरेको होइन । मेरा नाउँबाट वा मेरा एकाघरका परिवारका नाउँबाट विपक्षीले खरिद गरी लिएका पनि होइनन् । यस सम्बन्धमा निजहरुले खरिद गरि लिएको भनिएको जग्गाको लिखत पेश गर्न लगाई हेरिएमा यो दावी तथ्यहिन छ भन्ने स्पष्ट हुनेछ । उजुरीमा बाटोको अन्य कित्ता जग्गाहरु श्रेस्ता पूर्जामा दुरुस्त रहेको भन्ने लेख्नु भएको छ । उजुरीकर्ताले जग्गा खरिद गरी लिनु पूर्व मालपोत कार्यालयमा दर्ता श्रेस्ता हेरी भिडाई ति कित्ता जग्गाहरुमा जाने आउने बाटो कहाँबाट रहेको छ, कुन कुन कित्ता जग्गामा दर्ता श्रेस्तामा बाटो कायम छ, सो यकिन गरी खरिद गरेको भन्ने लेख्नु एकै छ । सो लेखाईवाटै यो कि.नं. २६१ बाटो होइन भन्ने प्रष्ट छ । विपक्षले अन्य मानिससँग जग्गा खरिद गरि लिई एकिन र सन्तुष्ट भई गरेको कारोवारको हकमा मसँग विवाद गर्न मिल्दैन । मेरो नाउँमा दर्ता श्रेस्ता नरहेको दहचोक गा.वि.स. वडा नं. १च कि.नं. २६१ को क्षेत्रफल ०-१-१-० जग्गा बाटो होइन । यो कित्ता जग्गा कहिल्यै पनि बाटोको लागि दिएको थिएन छैन । जग्गामा दर्ता हक कायम रहेको व्यक्तिले अन्यत्र हक हस्तान्तरणगरेको कुराले विपक्षीहरुको कुनै कानुनी हक उल्लंघन हुने भन्ने हुँदैन । उक्त कित्ता जग्गा मेरा नाउको होइन । ढल तथा

पानीको निकास उक्त जग्गाबाट हुने पनि होइन । अकारण मेरा विरुद्ध दिएको भुठा उजुरी खारेज गरी पाउँ ।

- २) वादीले उजुरीमानिजहरुले लिएको जग्गामा बाटो रहेको र सो बाटोको दर्ता श्रेस्ता एकिन गरी खरिद गरेको कुरा स्पष्ट गर्नु भएको छ । सोही उजुरीमा दहचोक गा.वि.स. वडा नं. १ च कि.नं. २६१ को क्षेत्रफल ०-१-१-० जग्गा व्यक्ति विशेषको नाउमा दर्ता कायम रहेको थियो भन्ने पनि लेख्नु भएको छ । मालपोत कार्यालयमा रहेको दर्ता श्रेस्ता केलाई हेरी बुझी सचेत भई बाटो यकिन गरी कारोवार गरेका थियौ भनि सत्यतासत्य स्विकार गरी उजुरी गर्नेले तत्समयमा यो कि.नं. जग्गा बाटोको रुपमा प्रयोग भएको भन्ने विल्कुलै भुठा कुरा पनि लेख्नु भएको छ । मेरा श्रीमतीका नाउँमा भएको जग्गा कहिल्यै पनि बाटोको रुपमा प्रयोग भएको थिएन र छैन । यो जग्गा बाटोको रुपमा प्रयोग भएको छ भनि तत्समयमा कुनै दावी पनि छैन । विपक्षीको अन्यत्र भएको मतभेद र मनभेदलाई हतियार बनाई दिने र लिनेलाई विपक्षी नबनाई मेरा उपर दायर गरेको प्रस्तुत उजुरी लाग्न सक्ने होइन । यस्तो मेरो नाउमा नभएको जग्गा सम्बन्धी उजुरी निवेदनका आधारमा यो विवादमा मिलापत्र गर्ने कानुनी हक मलाई छैन मिलापत्र हुन सक्ने होइन ।
- ३) व्यक्ति विशेषको नाउँमा साधिकार निकायमा कानुन बमोजिम दर्ता श्रेस्ता कायम रहेको जग्गालाई नेपाल सरकार बाटो कायम गरी गराई पाउँ भनि उजुरी निवेदन दिने हकद्वैया मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १० ले विपक्षीलाई छैन । परापूर्वकालदेखि नै यो जग्गा खेति गरी आएको जग्गा हो । विपक्षीले उक्त कि.नं. २६१ को जग्गाबाट ढल तथा वर्षातको पानी निकास हुने अवस्था रहेको भन्ने पनि लेख्नु भएको रहेछ । मुलुकी देवानी संहिता, २०७४ दफा ३७८ को उपदफा (१) ले घर वा जग्गाबाट निकास हुने वर्षाको पानीको व्यवस्थापन स्वामित्ववाला आफैले गर्नुपर्ने र उपदफा (२) ले उपदफा (१) बमोजिम व्यवस्था नभएमा प्राकृतिक रुपमा जता बग्छ सोही बमोजिम बग्न दिनुपर्छ भन्ने कानुनी व्यवस्था छ । मुलुकी देवानी संहिता, २०७४ दफा २७६ को उपदफा (१) मा कसैले पनि अन्य व्यक्तिको सम्पत्ति निजको मञ्जुरी विना उपभोग गर्न नपाउने र उपदफा (३) मा कसैले पनि अन्य व्यक्तिको सम्पत्ति निजको मञ्जुरी विना प्राप्त गर्न नसक्ने कानुनी व्यवस्था प्रतिकुलको यो उजुरी लाग्ने होइन । विपक्षीसँग सरोकार र सम्बन्ध नै नरहेको मलाई केवल दुःख दिने मात्र नियतबाट यो उजुरी गरेको भन्ने प्रष्ट हुँदा खारेज गरी पाउँ ।
- ४) उजुरी पत्रमा लेखिएको जग्गा मेरो नाउँमा दर्ता रहे भएको होइन । विपक्षीले खरिद गरेको जग्गाको दाता पनि म होइन । जग्गामा दर्ता हक भै रहेका व्यक्तिले कानुन बमोजिम लिखत गरी जग्गा हस्तान्तरण गर्ने, लिने दिने सामान्य प्रक्रियागत कुरा हो । त्यसैले विपक्षीको हक अधिकारमा आघात पुग्ने पनि होइन । अन्य कसैको नाउँमा दर्ता कायम भै रहेको जग्गाबाट निर्माण सामग्री ओसार पसार गर्न दिएनन् भनि अरुको जग्गालाई बाटो कायम गरी पाउँ भनि उजुरी दिन पाउने गरी कुनै पनि कानुनले विपक्षीलाई अधिकार प्रदान गरेको छैन । केवल दुःख दिने नियतले गरेको उजुरी निवेदन खारेज गरी न्याय पाउँ भन्ने लिखित जवाफ व्यहोरा रहेको ।

वादीको साक्षीको कथन तथा प्रमाणको विश्लेषण

विवादित कि.नं. २६१ को जग्गामा सार्वजनिक बाटो हो होइन ?

प्रतिवादीको साक्षीको कथन तथा प्रमाणको विश्लेषण

दुवै पक्षबाट उपस्थित भएका कानून व्यवसायीको बहसको मुख्य बुँदा :

विपक्षीको कानून व्यवसायी विद्वान अधिवक्ता कृष्णराज अर्यालले गणेशप्रसाद चापागाई वि. भद्रपुर नगरपालिकाको कार्यालय, भापासमेत, उत्प्रेरण/प्रतिषेधको नजिर प्रस्तुत उक्त विषयमा वादीको मागदावी कानून संगत नरहेकोले मेरो पक्ष यस विषयमा संलग्न नरहेको हुँदा दुःख दिने नियतले दिएको उजुरी खारेजीको माग ।

दुवै पक्ष बिचमा फरक परेको विषय

दुवै पक्षको विचमा कि.नं. २६१ को क्षे.फ. ०-१-१-० जग्गा निजि जग्गा हो वा सार्वजनिक बाटोको रूपमा प्रयोग गरिरहेको हो भन्ने कुरामा मुख नमिलेको देखिन आयो ।

निर्णय खण्ड

यसमा प्रस्तुत विवादमा प्रतिवादी बनाइएका व्यक्तिको नाउँमा विवादित कि.नं. २६१ को जग्गा रहेको नदेखिदा यी उजुरीकर्ता र प्रतिवादीका बीचको छलफलबाट विवाद निरुपण हुन सक्ने अवस्था देखिएन । २०७५ सालको रिट नं. ०७५-WO-०११९ को गणेशप्रसाद चापागाई विरुद्ध भद्रपुर नगरपालिकाको कार्यालय, भापा समेतको मुद्दामा सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट “दावीको जग्गाको स्वामित्व नै नरहेको व्यक्तिलाई छलफल गर्न भिकाई मेलमिलापको प्रकृयाद्वारा विवादको निरुपण गर्ने भन्ने कुरा तर्कपूर्ण हुँदैन” भन्ने समेतको सिद्धान्त समेतका आधारमा यस न्यायिक समितिको अधिकार क्षेत्रको अभावमा प्रस्तुत उजुरी पत्र खारेज गर्ने निर्णय गरियो ।

तपसिल खण्ड

- क) सरोकारवाला पक्षले नक्कल माग गरेमा नियमानुसार दिनु । १
- ख) उजुरीकर्तालाई निर्णयमा चित्त नबुझे ऐनको म्याद ३५(पैंतिस) दिन भित्र श्री काठमाडौं जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन गर्न जानु भनि पुनरावेदनको म्याद दिनु । २

ग) यस निर्णयको विद्युतिय प्रति अपलोड गरी सोको निस्सा निर्णयको पिठमा जनाई प्रस्तुत मुद्दाको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल नियम अनुसार गरी अभिलेख शाखामा बुभाईदिनु । ३

न्यायिक समितिका

संयोजक श्री लिशा नकर्मि

सदस्य

श्री माधव के.सी.

सदस्य

श्री सुरेन्द्र के.सी.

निर्णय तयार गर्न सहयोग पुऱ्याउने

गणेश खत्री

कम्प्युटर टाइप गर्ने

चिरञ्जीवी खड्का

इति सम्वत् मिति २०७७ साल असोज महिना ३० गते रोज ६ शुभम् .....